

KANTELU

Katsotte oikeuskanslerille 17.4.2020 osoittamassanne kantelussa, että valtioneuvosto on valtioneuvoston asetuksella asettanut eri kuntien etäopetuksessa olevat oppilaat eri arvoiseen asemaan asuinpaikkansa perusteella, mikä on perustuslain yhdenvertaista kohtelua turvaavan säännöksen vastaista.

RATKAISU

Perustuslain 108 §:n mukaisesti valtioneuvoston oikeuskansleri tehtäväänsä hoitaessaan valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Perustuslain 6 §:ssä puolestaan säädetään yhdenvertaisuudesta ja syrjinnän kiellosta. Lapsia koskevat myös useat Suomea sopimusvaltiona sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset kuten YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus.

Perusopetuslain 31 §:n 2 momentin mukaan opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria.

Valtioneuvosto on valmiuslain (1552/2011) 8 §:n nojalla antanut asetuksen 174/2020 valmiuslain 86, 88, 93, 94 ja 109 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käytön jatkamisesta (*jatkamisasetus*), jonka 6 §:n mukaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjien velvollisuutta järjestää opetus- ja muuta toimintaa sekä ateria-, kuljetus-, ja majoitusetuuksia voidaan valmiuslain 109 §:n 2 momentin mukaisesti rajoittaa koko valtakunnan alueella. Asetus on voimassa 13.5.2020 asti. Eduskunta on 2.4.2020 päättänyt, että mainittu asetus saa jäädä voimaan (EK 15/2020 vp – M 11/2020 vp).

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti on säädetty valmiuslain 88 §:n 3 kohdan ja 109 §:n 2 momentin nojalla valtioneuvoston asetus (*soveltamisasetus*) varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämisvelvollisuutta koskevista väliaikaisista rajoituksista 191/2020, jonka 3 §:n 3 momentin mukaan opetuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää perusopetuslain 16, 16 a, 17 ja 17 a §:ssä tarkoitettua oppimisen tukea sekä 31 §:ssä säädettyjä palveluja ja etuuksia sekä 31 a §:ssä säädettyä oppilashuoltoa siinä laajuudessa ja sellaisilla toteuttamistavoilla kuin se on olosuhteisiin nähden mahdollista toteuttaa.

Soveltamisasetuksen 3 §:n 4 momentin mukaan mitä 1–3 momentissa säädetään, ei koske esiopetuksen oppilaita, perusopetuksen 1–3 vuosiluokkien oppilaita, perusopetuslain 17 §:ssä tarkoitettuja erityisen tuen päätöksen saaneita oppilaita eikä perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitettuja pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia oppilaita. Edellä 1–3 momentissa säädetty ei koske myöskään perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaita, jos kunta järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta. Huoltajan pyynnöstä tässä momentissa tarkoitetuille muille kuin esiopetuksen oppilaille on opetus järjestettävä muuna kuin lähiopetuksena sen mukaisesti, mitä 2 ja 3 momentissa säädetään. Asetus on voimassa 13.5.2020 asti.

Perustuslakivaliokunta on mietinnössään 16.4.2020 (PeVM 14/2020 vp – M 17/2020 vp) valtioneuvoston asetuksesta 191/2020 todennut seuraavaa:

” - - Perustuslakivaliokunta kiinnittää perusopetusta koskevan sääntelyn osalta vielä toistamiseen erikseen huomiota siihen, että asetus ei sisällä nimenomaista sääntelyä kouluruokailusta (ks. myös PeVM 6/2020 vp, SiVL 5/2020 vp). Maksuton perusopetus tarkoittaa perustuslakivaliokunnan perusoikeusuudistuksen yhteydessä omaksuman kannan mukaisesti myös riittävää ravintoa (PeVM 25/1994 vp s. 9/II). Valiokunta on kiinnittänyt valtioneuvoston vakavaa huomiota asiaan (PeVM 6/2020 vp). Perustelumuistion mukaan asetuksella ei ehdoteta poistettavaksi perusopetuslain 31 §:n 2 momentissa tarkoitettua oppilaan oikeutta maksuttomaan ateriaan koulupäivän aikana (s. 3). Perustelumuistiossa kuitenkin viitataan myös siihen, että asetuksessa säädettyjen rajoitusten johdosta oikeus toteutuu eri kunnissa vaihtelevin tavoin ja kunnilta saatujen tietojen mukaan monessa kunnassa tilanteen kartoittaminen ja ratkaisuvaihtoehtojen suunnittelu ovat vielä kesken. Perustuslakivaliokunnan mukaan valtioneuvoston on ollut seurattava tarkkaan valmiuslain ja siinä säädettyjen valtuuksien käytön soveltamisedellytysten täyttymistä sekä soveltamisessa mahdollisesti havaittavia ongelmia myös kouluruokailun osalta (PeVM 6/2020 vp). Valiokunta painottaa tarvetta perusoikeuden toteutumisen varmistamiseen myös asianmukaisella ohjeistuksella. - - ”

Perustuslakivaliokunnan mukaan soveltamisasetuksen jättämiselle voimaan ei ole ollut oikeudellisia esteitä. Eduskunta on 16.4.2020 päättänyt, että asetus saa jäädä voimaan (EK 20/2020 vp – M 17/2020 vp). Perustuslakivaliokunnan kannanoton mukaisesti soveltamisasetuksessa ei siten ole sellaista yhdenvertaisuusongelmaa, että asetus ei olisi voinut jäädä voimaan.

Kysymyksessä olevan soveltamisasetuksen soveltamisessa havaittavia ongelmia on siis kouluruokailun osalta seurattava ja perusoikeuden toteutumisen varmistamiseen liittyy tarve myös asianmukaiseen ohjeistukseen. Näillä toimenpiteillä on tarpeen varmistaa lapsen oikeuksien tasapainoinen ja yhdenvertainen toteutuminen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteuttaa muun muassa viikoittaista verkkokyselyä kunnille, joissa kartoitetaan opetuksen tilannetta poikkeusoloissa. Siinä tiedustellaan arviota palvelujen ja toimintakyvyn poikkeamista normaalitilanteeseen verrattuna.

Edellä kuvattua poikkeusolosäännöstä on kuvattu tilanteen 28.4.2020 mukaisesti. Perusoikeuden toteutumista valvotaan paitsi ylimpien laillisuusvalvojen suorittaman valvonnan kautta myös hallintokanteluiden kautta muun ohessa aluehallintovirastojen laillisuusvalvonnassa.

Kantelunne on kuntien menettelyn osalta sen verran yksilöimätön, että kanteluanne ei voida tämän tarkemmin tutkia.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Minna Pulkkinen

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE
POSTIOSOITE

Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN 0295 16001
TELEFAKSI 09 160 23975

E-MAIL
INTERNET

etunimi.sukunimi@okv.fi
www.okv.fi